

Jezus, die ons hongerigen voedt

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Exodus 12: 14-20

Schriftlezing Evangelie: Mattheüs 26: 26-46

Inleiding

Het is veelbetekenend dat Jezus voorafgaande aan de gevangenneming, procesgang en kruisiging, met zijn leerlingen de maaltijd gebruikt. Mensen hebben voedsel nodig om te leven, niet alleen lichamelijk, ook geestelijk. Deze maaltijd staat in het teken van de uittocht uit de duisternis van dwingelandij. Hij geeft zichzelf als brood en bron om uit te leven. In verband met de coronacrisis kunnen wij de Maaltijd van de Heer in deze dienst niet vieren, maar wel mogen de inzettingswoorden als een belofte klinken.

Werken van barmhartigheid: de hongerigen voeden (detail), Meester van Alcaer (1504), Rijksmuseum Amsterdam

Overdenking

Gemeente van Christus,

hier heb ik een steen uit concentratiekamp Flossenbürg in Beieren. Het is geen mooie steen en hij is gebroken. In de laatste dagen van de oorlog werd de theoloog Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) in dit kamp door ophanging gedood. Dat was op 9 april 1945, vandaag precies 75 jaar geleden.

Bonhoeffer te doden had op dat moment geen enkel nut, maar de Führer zelf was vastbesloten zoveel mogelijk van de mensen, die het gewaagd hadden zich tegen hem te verzetten, mee te sleuren in zijn ondergang. Ik stel me voor dat deze lelijke gebroken steen getuige is geweest van heel veel onrecht. Voor mij is deze steen vandaag een symbool van de gebrokenheid van de wereld. Ik leg hem hier neer op deze tafel naast het brood en de wijn.

Die tafel zal vandaag niet de tafel van onze gemeenschap zijn, zoals wij dat op Witte Donderdag gewend zijn. Er zijn hier, vanwege de omstandigheden, vanavond maar een paar mensen in de kerk. En toch is het, in alle gescheidenheid, de Tafel van de Maaltijd van de Heer. Want ook nu, zelfs nu in deze tijd van corona en thuisblijven, is dit de Tafel van de Belofte, de Tafel van de Gemeenschap en de onopgeefbare verbondenheid. Want ook al werd de Heer Jezus door mensen gedood, Hij leeft voor God. Hij leeft in en door zijn mensen op aarde. Samen zijn wij het levende lichaam van Christus zichtbaar gemaakt in de wereld. Dit is geen exclusief 'iets van de kerk'. In de verloochening van Jezus door Petrus kun je zien dat zelfs de leerling die men later als de personificatie van de kerk is gaan zien, de feilbare is. Het instituut kerk heeft de bedoeling gehad het charisma van Jezus veilig te stellen, te koesteren en over te dragen. Maar nooit kan het instituut kerk meer dan een middel zijn. Altijd blijft het pogen van Petrus om Jezus na te volgen onbeholpen en onvolmaakt. Het levende lichaam van Jezus zelf, dat stroomt. Dat is fluïde. Dat beweegt en daar horen mensen bij, van wie wij het niet verwachten, binnen en buiten de kerk.

Wij hebben gelezen uit het boek van de Uittocht uit Egypte over het Feest van de Ongezuurde Broden. Dat is oorspronkelijk een feest van landbouwers. Vers ongezuurd brood is nieuw en zuiver en kan lang bewaard blijven. Matses bederven niet snel. Maar je kunt ze ook gemakkelijk meenemen. Het zijn ook bij ons vandaag platte crackers. Zo wordt het ongedesemd brood een symbool van pelgrimage en het onttrekken aan bederf.

Hoe het ooit precies is ontstaan weten wij niet, maar het Feest van de Ongezuurde Broden is in Israël vast verbonden geraakt met Pesach, oorspronkelijk een feest van herders en nomaden. Bij dit feest gaat het om een lam, dat wordt geslacht. Pasen is een feest geworden van mensen die opbreken, die haastig verder trekken, die de dood achter zich laten en telkens wéér op moeten breken, mensen die onderweg zijn naar een beloofd land. Pasen is een feest van in een onveilige wereld verstrooide mensen, die hunkeren naar een gezegend leven in Gods scheppingslicht.

Er was haast bij het vertrek van de slaven uit Egypte. Er was geen tijd om het brood te laten rijzen. In doeken geknoopt namen zij het deeg dat nog niet gebakken was op hun schouders en zij aten de koeken ongegist. Zo hebben zij, toen de bevrijding zich aandiende, bijna rennend het land van slavernij achter zich gelaten. Dat dit in Israël een feestelijk ritueel geworden is, heeft als bedoeling een bewustwordingsproces. Heb haast je los te maken van je boeien. Strek je begerig uit naar je bevrijding. Hecht niet aan de banden die zijn ontstaan met het land van onderdrukking en de dood. In de Joodse keukens moeten alle gegiste producten als brood en koek worden opgeruimd en weggedaan. Zeven dagen lang worden van de graanproducten alleen nog matses gegeten. De feestweek van het ongezuurde brood volgde onmiddellijk op de Pesachfeest. De bedoeling was en is dat Israël het altijd zal blijven beseffen in de wereld pelgrim te zijn. Altijd en overal zijn zij pelgrim en zolang zij in deze wereld leven zullen zij het blijven. Dat weten ze.

Dat weten wij, vandaag beter dan lange tijd. Niets is hier blijvend. Wij mogen genieten van alle goede gaven. Tegelijk weten wij dat alles kwetsbaar is en vergankelijk en dat ook wij er straks niet meer zullen zijn en dat de plaats waar wij nu wonen, ons na verloop van tijd niet meer zal kennen. Jezus leert het ons de levensreis te zien als een pelgrimstocht op weg naar God, de thuishaven van onze ziel, de betekenis van ons leven. Ondertussen hebben wij de opdracht in de wereld te leven zonder de tastbare aanwezigheid van een reddende God. Bonhoeffer heeft dat aan den lijve ondervonden. Hij schrijft:

Voor en met God leven wij zonder God. God laat zich uit de wereld terugdringen tot op het kruis, God is zwak en machteloos in de wereld en juist zo en alleen zo is Hij met ons en helpt Hij ons. (...) [A]lleen de lijdende God kan helpen.¹

Dus als wij lijden is God nabij. Hij wordt gevonden, niet in de verklaringen van mensen die het allemaal zo goed zeggen te weten. God is nabij, niet in de menselijke claim de waarheid in pacht te hebben, ook niet die van de kerk. God is nabij in het lijden, de compassie en de liefde. Die God wordt gevonden, ook vandaag.

Het gisten en dus rijzen of fermenteren van graanproducten had in het oude Israël een negatieve bijmaak. Men geloofde dat er daardoor onreinheid in het voedsel kon komen waardoor het zijn zuiverheid verloor. Zo komt het symbool te staan voor dat wat van God afleidt en wat vergankelijk is. Jezus waarschuwt zijn leerlingen voor het zuurdesem van de Farizeeën en de Sadduceeën.² Hij bedoelt de hypocrisie en de valse bedoelingen van leiders. Het is altijd goed daarvoor op je hoede te zijn.

¹ Bonhoeffer, *Verzet en overgave*, 16 juli 1944.

² Matteüs 16,6. Vgl. 'Unleavened' in: Ryken, L. et al., *Dictionary of Biblical Imagery*, Downers Grove/Leicester 1998, 907-908.

Het beeld wordt ook opgepakt door de apostel Paulus, die spreekt tot de jonge kerk, als hij zegt: “Weet u niet dat al een beetje desem het hele deeg zuur maakt? Doe de oude desem weg en wees als nieuw deeg. U bent immers als ongedesemd brood omdat ons pesachlam, Christus, is geslacht. Laten we daarom het feest niet vieren met de oude desem van kwaad en ontucht, maar met het ongedesemde brood van reinheid en waarheid.”³

Jezus Christus is het Lam Gods geworden, dat de zonden der wereld wegdraagt. Hij belichaamt Gods principe van schepping en herschepping, dat, naar het oude Joodse gebed, het brood uit de aarde doet voortkomen. Jezus is de levende Godsgezant die de hongerigen voedt. Dat vieren wij met Pasen. Dat vieren wij iedere week. Dat mogen wij vieren iedere dag van ons leven, zoals ons dat op aarde uit Gods liefdevolle hand gegeven wordt.

In de zomer van 1939 verbleef Dietrich Bonhoeffer in de Verenigde Staten, waar hij veilig de oorlog had kunnen overleven. Maar hij koos er bewust voor om vlak voor het begin van de Tweede Wereldoorlog terug te keren naar Nazi-Duitsland om in een verscheurd Europa mee te leven en te lijden met zijn volk. In dat opzicht wilde hij een navolger zijn van Jezus Christus. De betrokkenheid van Bonhoeffer bij het Duitse en Europese verzet, leidde na een mislukte aanslag op Hitler, tot gevangenschap en tenslotte tot zijn dood. Ook in die zin is Bonhoeffer als martelaar een navolger van Christus geworden. Bij de jaarwisseling 1944/1945 schreef Dietrich Bonhoeffer in de gevangenis het indrukwekkende lied ‘De goede machten trouw en stil omgeven’. Het is een lied in de schaduw van de dreigende dood. Tegelijk is het een lied vol geloofsvertrouwen en hoop. God gaat mee, wat er ook gebeurt.

Te midden van de hongerigen, mannen, vrouwen, kinderen, gehandicapten, staat op het paneel van de hongerigen voeden door de Meester van Alcaer, dat zich in het Rijksmuseum bevindt, de man uit Nazareth. Met ieder van de afgebeelde vragenden heeft hij zich geïdentificeerd: ‘Ik had honger en jullie gaven mij te eten.’⁴ Zo eenvoudig kan het zijn. Als wij ons geloof vandaag een beetje kwijt zijn, als wij Jezus kwijt zijn, laten wij hem dan zoeken te midden van mensen die tekort komen.

Het grootste wonder is, dat hij die om brood vraagt, het dan zal gaan uitdelen. Hij die door ons gezien wordt als de mens met het tekort, hij die gevangen wordt, veroordeeld en gekruisigd, hij leeft en hij geeft zichzelf als bron, zijn lichaam als voedsel voor onze ziel. Hij is het Lam Gods. Hij is het brood des levens. Hij zal ons behouden voor God. Deze Jezus leidt ons naar het beloofde land. Amen.

Uitzending en zegen

Eenieder die vanhier gaat, een ieder die thuis is, samen of alleen, een ieder die onderweg is waar dan ook heen, of te gast, weet het verbonden te zijn met Jezus, die ons hongerigen voedt. Hij zal ons blijven voeden met zijn lichaam, met zijn hartenbloed. Hij blijft onze toegang tot onze hemelse Vader, vandaag en al de dagen van ons leven, en daarna.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest,
is met jullie allemaal.

³ 1 Korintiërs 5, 6-8. Zie ook: Galaten 5,9.

⁴ Matteüs 25,35a.